

ע"פ 2083/22 - וונוון יין נגד מדינת ישראל

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים פלייליים

ע"פ 2083/22

לפני: כבוד השופט י' אלרון
כבוד השופט ח' כבוב
כבוד השופט י' כשר

המערער: וונוון יין

נ ג ד

המשיבה: מדינת ישראל

ערעור על הכרעת דינו וגזר דינו של בית המשפט
המחוזי בתל אביב-יפו מיום 14.9.2021 ומיום
25.1.2022 בהתאמה ב-תפ"ח 48915-05-19
שניתנו על ידי השופטים ר' בן יוסף, א' קלמן-ברום ו-ש'
זמיר

תאריך הישיבה: ה' בטבת התשפ"ג (29.12.2022)

בשם המערער: עו"ד שמשון וייס

בשם המשיבה: עו"ד תמר בורנשטיין

פסק-דין

השופט י' אלרון:

1. לפנינו ערעור על הכרעת דינו וגזר דינו של בית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו (השופטים ר' בן יוסף, א' קלמן ברום ו-ש' זמיר) ב-תפ"ח 48915-05-19 מיום 14.9.2021 ומיום 25.1.2022 בהתאמה. המערער הורשע בעבירת רצח בכוונה תחילה, עבירת ניסיון לרצח ועבירת שוד ונגזר עליו עונש מאסר עולם חובה ו-17 שנות מאסר בפועל, מתוכן 5 שנים לריצוי בחופף למאסר עולם חובה ו-12 שנים לריצוי במצטבר, לצד ענישה נלווית.

כתב האישום

2. בתקופה הרלוונטית לכתב האישום, התגוררו יחד בדירה בתל אביב (להלן: הדירה) וואנג טיצ'אנג (להלן: המנוח) ובת זוגו גוזיהי טן (להלן: המתלוננת). המערער הכיר את המתלוננת על רקע עיסוקם של המנוח והמתלוננת בהעברת כספים שהתקבלו מנתינים סינים השוהים בישראל לחשבונות בנק בסין. בתקופה הרלוונטית המערער היה נתון בחובות כספיים עקב כישלון עסקי והפסדים בהימורים.

על רקע האמור לעיל, גמלה בליבו של המערער ההחלטה לגרום למותם של המנוח ושל המתלוננת ולשדוד את כספם. ביום 22.4.2019 המערער יצא מוקדם מעבודתו, הצטייד בכפפות מסוג לטקס ובאזיקונים ושם פעמיו לתל אביב. בשעה 18:55 או בסמוך לכך, המערער רכש בחנות "דרגון" בתל אביב, סכין בעלת להב חדה וצעד לדירה הממוקמת בסמיכות לחנות. בשעה 19:02 או בסמוך לכך, הגיע לבניין המגורים בו נמצאת הדירה, אולם עזב משהתקשה לאתרה. בשעה 19:20 או בסמוך לכך, המערער הגיע לדירה, פגש את המתלוננת, וטען בפניה בכזב כי ברצונו להעביר כספים בסך של 30,000 ש"ח לסין. בשל חששו של המערער כי השכנים יבחינו במעשיו, החליט לשוב בשעה מאוחרת יותר, וכך אף סיכם עם המתלוננת לאחר שטען כי הכסף אינו בידיו.

בשעה 22:02 לערך, המערער הגיע לדירה כשעמו תיק גב שבו מספר כפפות ואזיקונים, בעודו מצויד בסכין אותה הסתיר בשרוולו, חבש כובע קפוצ'ון על ראשו ועטה כפפות על ידיו. המערער הקיש בדלת הכניסה של הדירה והמתלוננת פתחה לו את הדלת. בדירה, המערער שוחח עם המתלוננת בדבר חשבון בנק שאליו יבצעו את העברת הכספים והלך בעקבותיה לחדר השינה, בו שכב המנוח באותה עת וצפה בטלוויזיה.

המערער "עט על המנוח" כלשון כתב האישום, ובכוונה להמיתו שלף את הסכין משרוולו ודקר את המנוח מספר פעמים, בין היתר, בראשו, בצווארו, בגבו ובגפיו, תוך שהמנוח מתגונן מפניו באמצעות ידיו. בתגובה, המתלוננת ניסתה להרחיק את המערער מהמנוח, וכתוצאה מכך נפצעה בידה. המנוח הפציר במערער שיניח לו ולא יהרוג אותו ואף ציין כי יש לו אישה וילד. המערער לא שעה לתחנוניו באומרו כי "שילמו לו לחסל אותם". המנוח ניסה להימלט מפני המערער, אך זה האחרון הוסיף ודקר את המנוח במטרה לאפשר את ביצוע השוד.

מיד לאחר מכן, המתלוננת דקרה את המערער בעורפו באמצעות סכין שהביאה מהמטבח. המנוח ניצל את העימות שהתפתח, נמלט פצוע לחדר אחר בדירה וסגר מאחוריו את הדלת. במקביל, המערער נאבק עם המתלוננת, נטל מידיה את סכין המטבח ובכוונה לגרום לה לחבלה חמורה, דקר אותה בבית החזה, בירכה ובכף ידה השמאלית.

המתלוננת והמערער הפצירו במערער שלא יהרוג אותם, ואף הציעו לתת לו כסף שברשותם. בעקבות זאת, המערער הורה למתלוננת להביא את הכסף לידיה. המתלוננת, אשר חששה לחייה, ניגשה למטבח, הצטיידה במצקת

ונסה לכיוון דלת הכניסה לבית, אולם המערער כשהבחין בכך, חסם את דרכה ומנע את יציאתה. אז, ניגשה המתלוננת לחדר השינה, קפצה מהחלון לעבר גגון פח בקומה הראשונה והזעיקה את המשטרה באמצעות השכנים.

המערער פרץ את דלת החדר בו שהה המנוח, התנפל עליו והמשיך לדקור אותו באמצעות שתי הסכינים שבידיו. המנוח המשיך להיאבק במערער עד אשר התמוטט.

בסמוך, במטרה להשלים את השוד, המערער שבר את דלת הארון בחדר השינה, נטל מהכספת שהייתה מונחת בו סכום של 40,465 ש"ח ו-1,750 דולר ארה"ב והכניסם לתיקו. לאחר מכן, המערער נמלט מהדירה ונעצר בפתח הבניין על ידי ניידת משטרה.

3. כתוצאה ממעשי המערער, למנוח נגרמו למעלה מ-19 פצעי דקירה וחתך בהיקף הגב, בראש, בצוואר ובגפיים. כמו כן, נגרמו לו נזקים בווריד הראשי של הצוואר משמאל ובווריד הכליה השמאלית ובריאה השמאלית והוא מת מפצעיו. למתלוננת נגרמו חתכים בחזה, בכף יד שמאל, מעל פרק ירך ימין ובאזור האצבעות, כמו גם שברים באצבע ובירך ימין. בעקבות פגיעות אלו, המתלוננת אושפזה בבית החולים, נותחה ונזקקה לתפרים.

4. בגין מעשים אלו, יוחסה למערער עבירת רצח לפי סעיף 300(א)(2) וסעיף 300(א)(3) לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: החוק), בנוסחו קודם הרפורמה בעבירות ההמתה; עבירת חבלה בכוונה מחמירה לפי סעיף 329(א)(1) לחוק; ועבירת שוד לפי סעיף 402(ב) לחוק.

תמצית הכרעת הדין וגזר הדין

5. בית המשפט המחוזי הרשיע את המערער, לאחר חקירת עדים ושמיעת ראיות, בעבירת רצח בכוונה תחילה ועבירת שוד. בשלב הסיכומים, המשיבה עתרה להרשיע את המערער בעבירת ניסיון לרצח לפי סעיף 305(1) לחוק חלף עבירת חבלה בכוונה מחמירה אשר יוחסה לו בכתב האישום, וזאת בהתאם לסעיף 184 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982, והמערער הורשע גם בעבירה זו.

6. לפני בית המשפט המחוזי נפרסה תשתית מפורטת ורחבה. בכלל זאת, עדויות מטעם המתלוננת, המערער ומעורבים נוספים; דוחות מז"פ ותיעוד הזירה (ת/4א); תצלומי הסכינים (ת/2) והכספת; סרטונים ממצלמות אבטחה סמוך לדירה (ת/23, ת/24, ת/25) ומצלמות אבטחה מהחנות בה נרכשה הסכין (ת/28א, ת/28ב); תשאלים וחקירות המערער; ושחזור שביצע המערער (ת/52).

7. במצלמת האבטחה של החנות "דרגון" בתל אביב (ת/28א, ת/28ב), תועד המערער בשעה 18:52 בעודו עוטה קפוצ'ון ונושא תיק גב. המערער נכנס לחנות, הסתובב בה פרק זמן קצר, וניגש לעבר דלפק הרכישה כשבידו סכין. לאחר שבדק את הסכין ואת חדותה (ת/28א, 18:54:30-18:55:05) רכש את הסכין ויצא מהחנות בשעה 18:56:26. בחשבונית הרכישה (ת/26) צוין כי המדובר ב"סכין אדג פרוק 15 ס"מ" כאשר מדובר בסכין באורך של 30 ס"מ, בעלת להב באורך של 15 ס"מ.

8. בתיעוד מצלמות האבטחה מקרבת הבניין שבו הדירה (ת/23, ת/24, ת/25), נצפה המערער מגיע בסמוך לבניין מספר פעמים. בתיעוד (ת/23א, קובץ 0005) נצפה המערער נכנס בשעה 19:02 מהרחוב אל שביל המעבר המוביל לבניין, לאחר 2 דקות בלבד יצא חזרה אל הרחוב. בסמוך, בשעה 19:19 המערער שב ונכנס מהרחוב אל שביל המעבר המוביל לבניין, ובחלוף עשר דקות יצא אל הרחוב בעודו אוחז בסיגריה. בהמשך התיעוד (ת/23א, קובץ 0009) המערער נכנס בשעה 22:02 פעם נוספת לעבר השביל המוביל לבניין ויצא ממנו חזרה אל הרחוב בשעה 22:48 כאשר ניתן להבחין בכתמי דם רבים על פניו ועל בגדיו. בשלב זה, המערער נעצר על ידי שוטרים אשר הגיעו למקום (ת/25א, קובץ 2).

9. בעדותה, המתלוננת תיארה כי ביום האירוע המערער הגיע פעמיים לדירתה (פרוטוקול הדיון מיום 3.6.2020, עמ' 13 ש' 7). בביקור הראשון, בשעות הערב המוקדמות, הגיע כדי להחליף כסף. היא תיארה כי בביקור זה אמר לה שלאחר שיקבל כסף מחברו, ימסור אותו לידיה בשעה 22:00. לדבריה, במפגש זה המערער כלל לא ראה את המנוח (שם, בעמ' 13 ש' 12). בביקור השני, המערער שב לדירה בשעה 22:00. המתלוננת העידה כי לאחר שהכניסה אותו לדירה הוא שאל איפה בן זוגה והיא אמרה לו שהוא במיטה (שם, בעמ' 14 ש' 8). מיד בסמוך תיארה כי:

"איך שהסתובבתי ראיתי אותו עם הסכין והוא דקר אותי, את החבר שלי [...] תפסתי אותו מאחורה ומשכתי אותו. המנוח אמר 'אל תהרוג אותי, יש לי אישה ויש לי ילדים'. שאלתי אותו - למה אתה רוצה לרצוח אותנו? והוא אמר לי 'יש מישהו שרוצה שתמותו'" (שם, בעמ' 14 ש' 12-12-עמ' 15 ש' 16).

המתלוננת, אשר תפסה את המערער ומשכה אותו, נחתכה אף היא מהסכין שאחז בידיו עד כדי ש"כל הגוף שלי כבר היה מלא דם" כדבריה. בשלב מסוים, היא ניסתה לדקור את המערער באמצעות סכין שהביאה מהמטבח. משהמערער לקח את הסכין מידיה, היא שבה והביאה מהמטבח תרוד באמצעותו ניסתה לדקור אותו, אך לא הצליחה נוכח חולשתה ופציעותיה (פרוטוקול הדיון מיום 24.6.2020, בעמ' 30 ש' 32-33).

המתלוננת תיארה כי בשלב זה המנוח נמלט לחדר אחר בדירה, בעוד שהמערער, אשר אחז שני סכינים בידיו, חסם את דלת הכניסה לדירה ובכך מנע ממנה לברוח (פרוטוקול הדיון מיום 3.6.2020, עמ' 16 ש' 17-21). עוד העידה, כי המערער הורה לה ולמנוח "לרכון למטה", והם כרעו על הרצפה והתחננו שלא ירצח אותם. בסמוך, בעקבות בקשת המנוח וציווי המערער, זחלה המתלוננת לחדר הגדול כדי "להביא את הכסף". אולם המתלוננת יצאה מחלון החדר, רכנה מתחת למזגן וביקשה משכנתה להזעיק את המשטרה (פרוטוקול הדיון מיום 3.6.2020, עמ' 17 ש' 18-18-עמ' 18 ש' 10). בעודה מתחבאת מחוץ לחלון, שמעה רעש אשר האמינה כי מדובר בניסיון של המערער "לנפץ את המנעול" של הארון שבו הייתה מונחת הכספת (שם, בש' 17-20).

בית המשפט המחוזי קבע בהכרעת דינו כי עדות המתלוננת "עקבית ומהימנה", עולה בקנה אחד עם גרסאותיה המוקדמות ונתמכת במארג הראיות הפורנזיות, כפי שפורטו לעיל.

10. לגרסת המערער, הוא הגיע לישראל לפני כ-7 שנים. במרוצת השנים, הפסיד כסף רב בהימורים והיה נתון בלחץ של חובות. על רקע זה, החליט לבקש הלוואה מהמתלוננת, אותה הכיר כשעזרה לו בעבר להעביר כספים לסין (פרוטוקול הדיון מיום 27.1.2021, בעמ' 44 ש' 14-15). בהגיעו לתל אביב החליט לשדוד אותה, ולצורך כך רכש סכין

ואזיקונים, בנוסף לכפפות שנשא עמו מהעבודה. בביקור הראשון, הבין מהמתלוננת כי לא תלווה לו כספים, ולמרות שהסכין הייתה ברשותו, עזב את הדירה (שם, בעמ' 46 ש' 25-32). עוד העיד, כי בביקור הראשון הבחין במנוח וחשב כי הוא "מבשל בשבילה" ושיער כי "עכשיו שמונה בטח עד עשר הבחור לא יהיה שם" (שם, בעמ' 47 ש' 1-6). בתום הביקור הראשון, לאחר שעזב את הדירה, המערער פנה לאכול כאשר "כל אותו זמן שקלתי לעשות את המעשה, לא לעשות את המעשה" (שם, בעמ' 47 ש' 18-20).

סמוך לשעה 22:00, המערער עלה לביקור שני בדירה ושאל את המתלוננת האם המנוח נמצא, מפני שמבחינתו "אם הבחור לא נמצא אני משתמש בכוח הזרוע והכל מסתדר" (שם, בעמ' 47 ש' 24-25). כשהבין שהמנוח עודנו בדירה, נכנס לשירותים והסתיר את הסכין בשרוול חולצתו. לגרסת המערער, הוא ניגש לחדר בו ישבו המנוח והמתלוננת ושלף את הסכין כדי להפחיד אותם, אולם המנוח נבהל וצעק למתלוננת להביא סכין מהמטבח (שם, בעמ' 48 ש' 1-5). לדבריו, בשלב זה הותקף בידי המנוח והמתלוננת ודימם מראשו כתוצאה ממכת סכין שהנחיתה עליו המתלוננת, או אז "הסתובבתי עם הסכין ביד וראיתי שהיא רוצה להמשיך להתקיף אותי, כנראה שבזמן שהנפתי את היד כנראה חתכתי אותה בחזה, אבל זה לא היה בכוונה לדקור אותה". בסמוך, המערער קרא "אני רוצה כסף אני רוצה כסף", ובעקבות זאת ובהתאם לבקשת המנוח, המתלוננת פנתה להביא את הכסף מהחדר (שם, בעמ' 48 ש' 13-32). לטענת המערער, המנוח לפתע "קפץ" עליו ותקף אותו באמצעות סכין. הם דחפו האחד את השני לאחד החדרים, כאשר המנוח בתוך החדר והמערער ניצב מחוץ לדלת החדר תוך שהוא מקפיד לשמור עליה סגורה כדי שהמנוח לא יפגע בו, אך המנוח הצליח לתקוף אותו (שם, בעמ' 49 ש' 17-29). בהתייחס לדקירות בגופו של המנוח ציין המערער כי "אני רק יודע שניסיתי להגן על עצמי והמקום היחידי שיכולתי לדקור או מקדימה או פה מאחורה, יש משהו שנמצא עליך הוא יושב עליך וחונק אותך. הוא מתחיל להניף יד עם סכין. אני כנראה דקרתי, אבל אני לא מודע לזה" (שם, בעמ' 50 ש' 22-24). לבסוף, תיאר המערער כי נטל כספים מהארון והסתלק מהדירה.

בית המשפט המחוזי קבע כי גרסה זו רצופה סתירות ופרכות וכי ישנם פערים מהותיים בינה לבין הראיות הפורנזיות והגיונם של דברים. כך, בין היתר, המערער טען כי לא התרחש מאבק על המיטה, ואילו הדם שנמצא עליה הוא דמו שלו. עוד טען, כי סימני הסכין על המיטה נגרמו כשחיפש חתיכת בד לעטוף את ראשו. בפועל, בבדיקת דנ"א זוהה הדם שעל המיטה כדמו של המנוח, ועל המיטה נמצאו סימני דקירות עמוקות המלמדות על מאבק על המיטה. כמו כן, המערער טען כי עטה כפפות על ידיו כדי למנוע את זיהויו, אולם נקבע כי טענה זו חסרת הגיון בהתחשב בכך שהמתלוננת מכירה אותו, כך שהדרך היחידה שהיה יכול להימלט מבלי שיזוהה היא באמצעות המתתה. בנוסף, בית המשפט המחוזי עמד על כך שהמערער אמנם אישר כי איים על המנוח והמתלוננת שירצח אותם, אולם טען כי עשה כן אך ורק כדי להפחידם ואף טען כי המציא את הגרסה שלפיה שילמו לו כדי לרצוח אותם.

מכלל טעמים אלו, בית המשפט דחה את גרסת המערער כי הגיע לדירה במטרה לבצע שוד בלבד, וקבע כי המערער הגיע לדירת המתלוננת במטרה לבצע שוד ורצח.

11. בית המשפט המחוזי הוסיף ודחה מכל וכל את גרסת המערער שלפיה הוא זה שהותקף בידי המנוח והמתלוננת, כך שהמתת המנוח ותקיפת המתלוננת נגרמו במסגרת מעין "הגנה עצמית". הודגש כי המערער הגיע לדירה ביוזמתו, כאשר הוא מצויד בסכין אותה רכש בתחילת הערב, והוא אשר תקף את המנוח והמתלוננת תוך שהם מנסים להתגונן מפניו. הובהר כי אף לגרסת המערער שלפיה הגיע לדירה למטרת שוד בלבד - "עצם המאבק הנו תולדה של התנהגותו הפסולה שהביאה לכך".

12. על יסוד האמור, בית המשפט המחוזי הרשיע את המערער בעבירת הרצח בכוונה תחילה לפי סעיף 300(א)(2) לחוק, בנוסחו קודם הרפורמה. נקבע כי היסוד העובדתי מתקיים משאין חולק כי המערער הוא שגרם למות המנוח בדקירות סכין. אשר ליסוד הנפשי, נקבע כי המערער החליט להמית את המנוח כפי שנלמד מריבוי החבלות ועוצמתן בגוף המנוח -כ-60, לעומת מיעוטן היחסי של החבלות על גופו של המערער; הוא הכין את מעשיו כאשר יצא מוקדם מהעבודה, הצטייד בכפפות, רכש סכין - תוך בדיקת חדותה והעובדה כי הגיע פעמיים לדירה ורק בפעם השנייה ביצע את השוד והרצח; ותקיפת המנוח והמתלוננת נעשתה ביוזמת המערער ולא כתגובה להתגרות, כך שאף רכיב העדר קנטור התקיים.

13. בנוסף, המערער הורשע כאמור בעבירת ניסיון לרצח לפי סעיף 305(1) לחוק חלף עבירת חבלה בכוונה מחמירה לפי סעיף 329(א)(1) לחוק כפי שיוחסה לו בכתב האישום. נקבע כי עבירת הניסיון לרצח התגבשה מאחר שהמערער החליט להמית את המתלוננת ואף חפץ במותה, ולצורך כך הכין את מעשיו. נקבע כי על כך ניתן ללמוד ממכלול נסיבות העניין כפי שהוכחו בעבירת רצח המנוח בכוונה תחילה; נוכח דקירות המתלוננת בחזה שלה ובגופה בעודה מתגוננת; ומקטילת המנוח בבחינת "סוף דבר מעיד על תחילתו" כלשון בית המשפט המחוזי.

טענת המערער כי לא ניתנה לו הזדמנות סבירה להתגונן מפני הרשעתו בעבירה זו נדחתה, משנקבע כי ההרשעה מבוססת על עובדות כתב האישום, כך שעמדו לו הזדמנויות רבות להתמודד עם הראיות והעובדות ביסוד הרשעתו. הובהר כי משדבק המערער בקו הגנתו גם בסיכומיו, אין כל יסוד לטענה כי הגנתו קופחה אך בשל המרת סעיף האישום בו הורשע.

14. אשר לתחולת הרפורמה בעבירות ההמתה - חוק העונשין (תיקון מס' 137), התשע"ט-2019, ס"ח 230 (לעיל ולהלן: הרפורמה בעבירות ההמתה או הרפורמה), בית המשפט המחוזי ציין כי בנסיבות העניין ניתן היה לייחס למערער עבירת רצח בנסיבות מחמירות לפי סעיף 301א(א) לחוק, בנסיבות סעיפים (1) שעניינו תכנון או הליך ממשי של שקילה; (2) שעניינו כי המעשה נעשה במטרה לאפשר ביצוע עבירה אחרת או להקל את ביצועה; ו-(7) שעניינו כי המעשה נעשה באכזריות מיוחדת. בהתאם, לו הייתה מיושמת הרפורמה היה נגזר על המערער עונש מאסר עולם חובה כך שהרפורמה אינה מהווה דין מקל עמו.

15. בגזר הדין, בית המשפט המחוזי עמד על פגיעתו של המערער בערכים המוגנים ביסוד עבירת הניסיון לרצח כערך חיי האדם, שלמות הגוף וקדושת החיים; וביסוד עבירת השוד, בכלל זאת הפגיעה בביטחון האישי ובקניינו של אדם. צוין כי הפגיעה בערכים התעצמה נוכח האלימות שבה נקט המערער בביצוע המעשים. עוד שקל בית המשפט המחוזי את נסיבות ביצוע העבירות, בין היתר, התכנון שקדם למעשים במסגרתו רכש סכין, הצטייד בכפפות ואזיקונים וביקר בדירה פעם אחת בטרם ביצע את העבירות; ואת העובדה כי קטל את המנוח "באכזריות מצמררת" בעשרות דקירות עמוקות, והסב נזקים קשים למתלוננת. בהינתן האמור, ובשים לב למדיניות הענישה הנהוגה, בית המשפט המחוזי קבע כי מתחם העונש ההולם לעבירת הניסיון לרצח ועבירת השוד הוא בין 14 ל-20 שנות מאסר בפועל.

בגדרי מתחם העונש ההולם, בית המשפט המחוזי זקף לזכות המערער את הודאתו בעבירת השוד; היותו נעדר עבר פלילי; והפגיעה הצפויה במשפחתו. עוד צוין כי עונש המאסר בפועל ירוצה חלקו בחופף וחלקו במצטבר לעונש מאסר עולם חובה בגין עבירת הרצח, וזאת לנוכח חומרת העבירות מחד גיסא, והעובדה כי העבירות הן חלק ממסכת מעשים אחת מאידך גיסא.

16. אשר על כן, בית המשפט המחוזי גזר על המערער עונש מאסר עולם חובה; 17 שנות מאסר בפועל, מתוכן 5 שנים לריצוי בחופף למאסר העולם ו-12 שנים לריצוי במצטבר; פיצוי בסך 100,000 ש"ח למתלוננת; ופיצוי בסך 200,000 ש"ח למשפחת המנוח בסין.

עיקרי טענות הצדדים בערעור

17. במסגרת הערעור, המערער שב ואוחז בגרסתו שלפיה הגיע לדירה כדי לבצע שוד בלבד, נוכח חובותיו הכלכליים הכבדים, אך לא התכוון לרצוח את המנוח או את המתלוננת. לטענתו, המתת המנוח ופגיעת המתלוננת היו בסופו של דבר "תולדה של סכנת חיים של ממש עת המערער הותקף".

נטען, כי המערער נקלע לקשיים כלכליים משמעותיים וסבר כי המתלוננת תהיה מטרה קלה לשוד בשל היותה אישה מבוגרת המתגוררת לבד ואשר מחזיקה בביתה סכומי כסף גדולים; וכן כי כאשר המערער הגיע לדירה בביקור הראשון ראה את המנוח אך הניח כי יעזוב אחרי זמן מה. לפני הביקור השני, הצטייד לצורך השוד בסכין "גדולה ומרשימה" כלשונו, וכן בכפפות ואזיקונים, וכל זאת כדי לאיים על המתלוננת. בדירה, שלף את הסכין כדי להפחיד את המנוח והמתלוננת, ואילו הם תקפו אותו בתגובה בדחיפות ובאמצעות סכין קצבים. במהלך מאבק זה, כאשר המערער הגן על עצמו, נדקרו גם המנוח והמתלוננת.

לטענת המערער הוא לא החליט להמית את המנוח או את המתלוננת, וניתן ללמוד על כך גם מהעובדה שביצע את השוד רק בביקור השני כשחשב שהמנוח לא יהיה בדירה. כמו כן, נטען כי ריבוי החבלות על גופו של המנוח לא מלמדות על כוונת המערער להמיתו אלא על סיטואציה שבה המתלוננת והמנוח הם אלו שניסו להמית את המערער והוא ביקש להגן על חייו. בנוסף נטען כי סדרת פעולות ההכנה שעשה, אינן מלמדות על תכנון רצח, שכן הן מתאימות באותה מידה לביצוע שוד בלבד. אף נטען כי מהלומת הסכין שהנחיתה המתלוננת על ראשו, וכן האלימות מצד המנוח, מבססות קנטור מובהק עובר למעשיו. עוד נטען כי בית המשפט קבע באופן לא מנומק כי במעשה הרצח התקיימו נסיבות מחמירות הקבועות בסעיף 301א(א) לחוק, ולא נתן דעתו לאפשרות התקיימות עבירת ההמתה בנסיבות של אחריות מופחתת לפי סעיף 301ב(ב)(3) לחוק נוכח טענת המערער בדבר מעין "הגנה עצמית".

18. בהתייחס להרשעת המערער בעבירת הניסיון לרצח, נטען כי המשיבה שינתה את סעיף האישום שיוחס למערער רק בשלב הסיכומים, ובחלופי למעלה משנה לאחר שהמתלוננת והמערער העידו. כך, נפגעה במידה משמעותית יכולתו של המערער להתגונן מפני אישום זה. לגופו של עניין, נטען כי המתלוננת לא תיארה בעדותה שהמערער ניסה לגרום למותה, ואף צוין כי בעוד שהיו לה הזדמנויות להימלט היא בחרה לתקוף את המערער. לבסוף, לעמדת המערער אף העונש שנגזר עליו מחמיר עמו יתר על המידה, בשים לב להצטברות הענישה המשמעותית בעניינו.

19. לטענת המשיבה יש לדחות את הערעור, מאחר שהוא נסמך על גרסתו העובדתית של המערער, שלפיה הותקף ונאלץ להתגונן, ואילו גרסה זו נדחתה על ידי בית המשפט המחוזי. לפיכך, נטען כי בדין הורשע המערער ברצח המנוח בכוונה תחילה. נטען כי התגבשות יסודות העבירה נלמדת, בין היתר, מהעובדה שדקירת המנוח התבצעה סמוך

להגעת המערער לדירה ובלי התנגדות או התגרות מצד המנוח; הדקירות הרבות בגופו של המנוח; הצטיידות המערער בסכין והגעתו לזירה בפנים גלויות; והעובדה שהמערער לא חדל מתקיפת המנוח באף שלב. לחלופין, נטען כי ניתן היה להרשיע את המערער בעבירת הרצח לפי סעיף 300(א)(3) לחוק בנוסחו הקודם שעניינה המתה הנגרמת במהלך ביצוע עבירה אחרת, ואשר די ביסוד נפשי של אדישות למותו של הקורבן לצורך התגבשות עבירה זו.

20. לעמדת המשיבה, משנדחתה הגרסה העובדתית של המערער, אין מקום להתחשב בטענתו בדבר מעין "הגנה עצמית". הודגש כי אף טיב המאבק שהתחולל בדירה, מלמד כי המערער תקף קשות את המנוח וכי לא מדובר בהגנה עצמית של המערער.

21. אשר להשפעת הרפורמה בעבירות ההמתה, המשיבה סומכת ידיה על קביעות בית המשפט המחוזי כי התקיימו הנסיבות המחמירות המנויות בסעיפים 301א(1), (2) ו-(7) לחוק. בהתייחס להרשעת המערער בעבירת ניסיון לרצח, נטען כי למערער ניתנה הזדמנות סבירה להתגונן מאחר שכבר בכתב האישום יוחסה לו כוונה להמית את המתלוננת ואת המנוח, ובטיעוני הגנתו נדרש להתמודד עם כך. לחלופין, נטען כי אין השלכה מעשית להרשעה זו מפני שהעונש הקבוע בצד עבירת הניסיון לרצח זהה לעונש הקבוע בצד עבירת חבלה בכוונה מחמירה. לבסוף, לענין העונש שנגזר על המערער, נטען כי אין מקום להתערב בו נוכח האכזריות בה בוצעו המעשים, תאוות הבצע שהניעה את המערער והשוד האלים שהתרחש בסופו של דבר.

דיון והכרעה

22. אקדים ואומר, כי אני סבור שבדין הורשע המערער ברצח בכוונה תחילה. אף הרפורמה בעבירות ההמתה אינה מהווה דין מקל עם המערער הואיל ומתקיימות, לכל הפחות, הנסיבות המחמירות המנויות בסעיפים 301א(1) ו-301א(2) לחוק.

23. הערעור על הכרעת הדין - הן הרשעת המערער ברצח המנוח הן הרשעתו בניסיון לרצח של המתלוננת - יסודו בהשגה על קביעות עובדה ומהימנות של בית המשפט המחוזי. בהקשר זה, כידוע, ערכאת הערעור אינה נוהגת להתערב בממצאי עובדה ומהימנות שנקבעו על ידי הערכאה הדיונית אשר התרשמה באורח ישיר מהעדויות שהובאו בפניה ומהשתלבותן במארג הראייתי (ע"פ 6322/20 רחאל נ' מדינת ישראל, פסקה 27 (18.9.2022)).

השתלשלות האירועים העובדתית בדירה אשר הובילה למותו של המנוח ולפציעתה של המתלוננת נקבעה על סמך ראיות ועדויות שנשמעו בבית המשפט המחוזי, ובכללן עדות המתלוננת ועדות המערער. גרסת המתלוננת שלפיה המערער תקף באלימות אותה ואת המנוח בכוונה להמיתם אומצה בבית המשפט המחוזי בהיותה עקבית ומהימנה ומתיישבת עם מארג הראיות שנמצאו בזירה. בד בבד, גרסת המערער שעל פיה הותקף על ידי המתלוננת והמנוח, והגן על חייו, נדחתה מכל וכל נוכח הסתירות והפרכות בגרסה זו, והקשיים המהותיים בהשוואתה ליתר הראיות. בערעור שלפנינו המערער שב וטוען את אותה הגרסה, אולם בהינתן הכלל האמור בדבר התערבות ערכאת הערעור בממצאי עובדה ומהימנות, ומשלא הוצג נימוק כבד משקל להתערבות במסקנות בית המשפט המחוזי - דין רכיב זה של הערעור להידחות. משכך, יש להוסיף ולבחון את יתר טענות המערער על בסיס המסד העובדתי שנקבע על ידי בית המשפט המחוזי.

24. בהינתן המסד העובדתי אשר פורט לעיל, ניכר כי מתקיימים כדבעי יסודות עבירת הרצח בכוונה תחילה לפי סעיף 300(א)(2) לחוק בנוסחו הקודם שלפיו "הגורם בכוונה תחילה למותו של אדם" יואשם ברצח, ודינו יהא "מאסר עולם ועונש זה בלבד".

ביסוד העובדתי נדרש כי הנאשם "גרם" בהתנהגותו למותו של אדם. ביסוד הנפשי נדרש כי יתגבשו שלושה רכיבים מצטברים - רכיב "החלטה להמית" בו יש להוכיח כי הנאשם צפה את התוצאה הקטלנית ורצה בהתגשמותה (ע"פ 3239/14 חמאיסה נ' מדינת ישראל, פסקאות 46-49 (8.11.2016)); רכיב "הכנה" במסגרתו נבחנות ההכנות המעשיות שערך הנאשם כדי לממש את החלטתו להמית את הקורבן (ע"פ 8107/10 עזר נ' מדינת ישראל, פסקה 25 (9.9.2013)); ורכיב "היעדר קנטור" שלפיו הרצח בוצע בדם קר ומבלי שקדמה לו התגרות (ע"פ 640/21 עאמר נ' מדינת ישראל, פסקאות 22-36 (7.7.2022)).

אין חולק כי היסוד העובדתי התגבש מאחר שהמערער גרם למות המנוח באמצעות דקירות סכין. אף התקיימו שלושת רכיבי היסוד הנפשי כנדרש - החלטתו של המערער להמית את המנוח נלמדת מהשימוש בסכין והדקירות המרובות בגופו של המנוח - כ-60, אשר חלקן באזורים חיוניים בגופו של המנוח (ע"פ 3156/10 אדמוב נ' מדינת ישראל, פסקה 18 (16.10.2012)); ההכנה למעשה הרצח ניכרת החל מרכישת הסכין והחבאתה בשרוול חולצתו מאוחר יותר, לצורך תקיפת המנוח ואף כאשר המערער הניף את הסכין ודקר את המנוח שוב ושוב (ע"פ 2202/08 פסקו נ' מדינת ישראל, פסקה 43 (7.3.2012)); בנוסף, המערער לא קונטר עובר לרצח אלא הוא אשר יזם את המאבק בינו לבין המנוח כאשר תקף אותו ללא רחם ומבלי שקדמה התגרות למעשיו. מן הדברים עולה כי הרשעת המערער ברצח המנוח בכוונה תחילה בדין יסודה.

השפעת הרפורמה בעבירות ההמתה

25. רצח המנוח התרחש בטרם נכנסה הרפורמה בעבירות ההמתה לתוקף ביום 10.7.2019. בהתאם, הרפורמה תיושם על הרשעת המערער רק במידה שהיא מהווה דין מקל עמו (ע"פ 6338/20 חיים נ' מדינת ישראל, פסקאות 10-11 (7.7.2022)). היה ומעשי המערער ייכנסו בגדרי עבירת הרצח בנסיבות מחמירות (סעיף 301א(א) לחוק), אזי הרפורמה לא תהא דין מקל עבורו, מאחר שהעונש בצדה הוא מאסר עולם חובה.

אולם, בהיעדר נסיבות מחמירות, או בהתקיים "פתח המילוט" (סעיף 301א(ב) לחוק), או אם ייקבע כי עניינו של המערער נכנס לגדרי עבירת ההמתה בנסיבות של אחריות מופחתת (סעיף 301ב(ב) לחוק) - הרפורמה מהווה דין מקל עם המערער ויש להחיל עליו את כלליה (ע"פ 3546/19 עודה נ' מדינת ישראל, פסקה 21 (15.1.2023)).

26. הרפורמה בעבירות ההמתה נועדה, בין היתר, ליצור מדרג נורמטיבי מחודש לעבירות ההמתה שישקף באופן הולם את היחס בין חומרת המעשים לבין העבירות והעונשים בצדן (ע"פ 1077/22 קאדר נ' מדינת ישראל, פסקאות 7-8 (1.6.2022)). במסגרת הרפורמה, נחקקה עבירת הרצח "הבסיסית" אשר נועדה לחול על מקרי המתה "חמורים" והעונש בצדה הוא מאסר עולם כעונש מרבי; לצד עבירת הרצח בנסיבות מחמירות אשר תחול על מקרי המתה

"החמורים ביותר" אשר העונש בגינם הוא עונש מאסר עולם חובה (דברי ההסבר לתיקון 137 (הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 124) (עבירות המתה)), התשע"ו-2015, ה"ח 166, 169; להלן: דברי ההסבר לחוק).

עבירת הרצח בנסיבות מחמירות (סעיף 301א(א) לחוק) מונה 11 נסיבות שונות, אשר בהתקיים אחת מהן עונשו של הרוצח יהא - "מאסר עולם ועונש זה בלבד", הטעם לכך הוא שנסיבות אלו מגלמות חומרה נורמטיבית נוספת (מרים גור-אריה "הרפורמה המוצעת לעבירות ההמתה במשפט הישראלי לאור עקרון האשמה" משפטים על אתר ה 1, 15 (2013)). במוקד ענייננו, ניצבות נסיבות (1), (2) ו-(7), אשר ליישומן אפנה כעת.

301א(א)(1) - המעשה נעשה לאחר תכנון או לאחר הליך ממשי של שקילה

27. הנסיבה המחמירה המנויה בסעיף 301א(א)(1) לחוק מציגה שתי אפשרות חלופיות להתקיימותה:

"המעשה נעשה לאחר תכנון או לאחר הליך ממשי של שקילה וגיבוש החלטה להמית"

ביסודה, היא נועדה להבחין, ככלל, בין רצח הנעשה לאחר שהרוצח שקל והחליט להמית את הקורבן, לבין רצח שבו ההחלטה להמית התגבשה באופן ספונטני (ע"פ 7722/19 זרסנאי נ' מדינת ישראל, פסקה 17 (19.4.2021)). חומרתה של נסיבה זו נעוצה בנחישותו של הרוצח אשר המית את הקורבן לאחר שרקם תוכנית להוצאת זממו אל הפועל, או לאחר שכלכל את מעשיו והתגבר על מעצורים מוסריים בדרך להגשמת תוכנית הרצח (ע"פ 8956/20 מריו נ' מדינת ישראל, פסקה 28 (28.6.2022)).

בהינתן האמור, ניכר כי רצח המנוח נעשה במסגרת נסיבה מחמירה זו - על בסיס קביעותיו העובדתיות של בית המשפט המחוזי, לא מדובר באירוע שוד שהסלים לרצח המנוח, כי אם באירוע רצח מתוכנן היטב מראש. למן הרגע הראשון המערער התכוון לרצוח את המנוח ואת המתלוננת והכין את מעשיו לצורך כך, צעד אחר צעד. במסגרת תכניתו, יצא מוקדם ממקום עבודתו; הצטייד בכפפות ואזיקונים; שם פעמיו מחיפה לתל אביב לכיוון דירת המתלוננת; ורכש את הסכין, כלי הרצח, בחנות הסמוכה לדירה, לא לפני שבדק היטב את חדותה בידו. משצפיתי אף אני בתיעוד מהחנות, לא נותר ספק באשר לאופן בו המערער בדק את חדותה של הסכין, תוך כדי שהוא מעביר את להב הסכין על אגודל ידו השמאלית שוב ושוב. ערוך ומזומן למעשי הרצח והשוד, המערער עלה לדירה, שוחח עם המתלוננת ועזב. רק כדי לשוב בחלוף כשעתיים ומחצה, להגשמת התכנון. בנסיבות אלה, הרצח נעשה לאחר תכנון ואף לאחר הליך ממשי של שקילה וגיבוש החלטה להמית את המנוח. לפיכך, מתקיימת הנסיבה המחמירה המנויה בסעיף 301א(א)(1) לחוק.

301א(א)(2) - המעשה נעשה במטרה לאפשר ביצוע עבירה אחרת או להקל את ביצועה

28. מכאן, ארחיב בבחינת הנסיבה המחמירה המנויה בסעיף 301א(א)(2) לחוק:

"המעשה נעשה במטרה לאפשר ביצוע עבירה אחרת או להקל את ביצועה, או במטרה להסתיר את ביצועה של עבירה אחרת, או לאפשר הימלטות מן הדין לאחר ביצוע העבירה האחרת; לעניין זה, 'עבירה אחרת' - עבירה שעונשה שבע

שנות מאסר או יותר".

ביסוד נסיבה מחמירה זו טעמים מגוונים - מבחינת שיקולי גמול, המתה בנסיבות אלו מלמדת על "חוסר מעצורים מוסריים" של הרוצח, אשר מוכן להקריב חיי אדם לצורך השגת המטרה של ביצוע עבירה אחרת. בנוסף, נסיבה זו חושפת את מסוכנותו הרבה של הרוצח, אשר למען השלמת תכניתו העבריינית מוכן להמית אדם משל היה "מכשול" אשר יש להסירו מן הדרך. שיקולי הרתעה תומכים אף הם בהחמרת הענישה ברצח הנעשה בנסיבות אלו, כדי לאיין את תוחלת הרצח הנעשה לצורך ביצוע עבירה אחרת או כדי להימלט מעונש בגינה (ראו בהרחבה: מרדכי קרמניצר וחאלד גנאים הרפורמה בעבירות ההמתה (2019) לאור עקרונות היסוד של המשפט ומחקר היסטורי והשוואתי 307-306 (2020) (להלן: קרמניצר וגנאים)).

החומרה הנעוצה בנסיבה זו הוסברה גם במהלך דיוני ועדת החוקה, חוק ומשפט אשר עסקו בחקיקת הרפורמה בעבירות ההמתה:

"אל"ף - רוצים להרתיע אותו מפני הקלות שבה הוא מתנהל כלפי הקורבן; ובי"ת - כיוון שהוא התחיל בביצוע עבירה מסוימת ועוד הוסיף על זה את הפגיעה בחיי אדם, רואים את זה חמור יותר ממי שרק התעצבן על מישהו ובמכות הרג אותו." (פרוטוקול ישיבה 472 של ועדת החוקה, חוק ומשפט, הכנסת ה-20, 40 (31.10.2017)).

כך אף בהתייחס לפגם המוסרי הבסיסי של הרוצח במסגרת נסיבה מחמירה זו:

"הפעולה הזאת של המתה תוך כדי ביצוע עבירה אחרת, או לצורך הקלה על ביצוע העבירה הזאת, בעצם הופכת את הפעולה של ההמתה לכלי, לאמצעי לביצוע עבירה אחרת, נתווכח אם היא חמורה או לא. זה מה שצריך לשקול, זאת נקודת המחלוקת, האם זה כן הופך את זה לנסיבה מחמירה או לא. האם אדם שלוקח פעולה של המתה, של נטילת חיי אדם והופך אותה לאמצעי, לכלי, לצורך הימלטות מעבירה אחרת - האם זה בעינינו מוסרי יותר או פחות?" (שם, בעמ' 43).

29. עובר לרפורמה בעבירות ההמתה, הגיונה של נסיבה זו היה מצוי בסעיפים 300(א)(3) ו-300(א)(4) לחוק בנוסחו הקודם, אשר באו בנעלי סעיפים 214(ג) ו-214(ד) לפקודת החוק הפלילי, 1936 (להלן: פקודת החוק הפלילי). במרוצת השנים, יישום סעיפים אלו עוצב בפסיקת בית המשפט, לרוב - באופן מצמצם. כך, פורש כי ה"עבירה האחרת" נדרשת להיות עצמאית במובן זה שישודותיה אינם נבלעים ביסודות עבירת גרימת המוות (ע"פ 97/57 כדורינ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד יב(2) 1345, 1356-1357 (1958)).

בנוסף, לאחר שבתי המשפט נתנו דעתם לכך, צוין כי לא די בכך ש"העבירה האחרת" תהיה כל עבירה פלילית באשר היא, אלא מסתבר כי יידרשו מאפיינים ייחודיים לעבירה זו, למשל היותה כרוכה באלימות או מסכנת חיי אדם (ע"פ 6026/11 טמטאווי נ' מדינת ישראל, פסקה 85 (24.8.2015); ע"פ 4711/03 אבו זייד נ' מדינת ישראל, פסקה 44 (15.1.2009) (להלן: עניין אבו זייד)). אף באשר ליסוד הנפשי להתגבשות העבירה, נקבע תחילה כי די במודעות הרוצח

ביחס לאפשרות גרימת המוות ובפיזיות ביחס לתוצאה זו, בכלל זאת ביחס של קלות דעת (ע"פ 125/50 יעקובוביץ נ' היועץ המשפטי לממשלת ישראל, פ"ד ו 514, 554 (1952)), אולם בהמשך נקבע כי יש לדרוש אדישות לגרימת התוצאה הקטלנית (עניין טמטאווי, בפסקה 85-86).

30. בפסיקה ובספרות נמתחה ביקורת על ההסדרים הקבועים בסעיפים 300(א)(3) ו-300(א)(4) לחוק בנוסחו קודם הרפורמה (עניין אבו זייד, בפסקה 44; אהרון אנקר "רצח תוך ביצוע עבירה: היחס בין העבירה האחרת לעבירת גרם-המוות" מחקרי משפט א 1 (1980) (להלן: אנקר)). זאת, בין היתר, מאחר שאדם עלול להיות מורשע ברצח בהעדר כוונה לגרום למותו של אדם אך ורק מאחר שביצע עבירה אחרת עמה; וכי על פי לשון החוק די בפגיעה בפרחי בר מוגנים אגב מעשה רצח כדי להחמיר בעונש הרוצח (אנקר, בעמ' 28-29). נוסף על כך, בתי המשפט עמדו על הקושי בכך שסעיף 300(א)(3) לחוק הסתפק בזיקה בזמן בלבד בין מעשה הרצח לבין ה"עבירה האחרת" מבלי שנדרשה מטרה או זיקה עניינית בין השתיים (עניין אבו זייד, בפסקאות 42-44; ע"פ 2113/13 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 29 (6.4.2016)).

31. על רקע הביקורת האמורה והעמימות שבסעיפים 300(א)(3) ו-300(א)(4) לחוק בנוסחו הקודם, נחקקה במסגרת הרפורמה בעבירות ההמתה הנסיבה המחמירה הקבועה בסעיף 301(א)(2) לחוק, אשר מסדירה את אופי ה"עבירה האחרת" ותחומי תחולתה (דו"ח הצוות לבחינת יסודות עבירות ההמתה דין וחשבון 10 (2011) (להלן: הדו"ח)).

32. הנסיבה החדשה "דורשת מפורשות קשר ענייני בין ההמתה לבין העבירה האחרת" הבא לידי ביטוי בדרישת המטרה המנויה בנסיבה (דברי ההסבר לחוק, בעמ' 171). לא די בזיקה בזמן בלבד בין ה"עבירה האחרת" לבין הרצח - אלא נדרשת זיקה עניינית המתבטאת בכך שהרצח בוצע, בין היתר, "כדי לקדם עבירה או כדי להימלט מעונש" (פרוטוקול ישיבה 747 של ועדת החוקה, חוק ומשפט, הכנסת ה-20, 40 (26.12.2018)).

דרישות היסוד הנפשי הוקשחו אף הן, כך שלצורך התגבשות הנסיבה המחמירה נדרש יחס חפצי של אדישות או כוונה כלפי התממשות התוצאה הקטלנית, ולא די בקלות דעת לשם כך.

באשר לטיב ה"עבירה האחרת", הצוות לבחינת יסודות עבירות ההמתה סבר כי אין להבחין בין סוגי העבירות השונים לצורך התגבשות הנסיבה המחמירה. זאת מאחר שמסוכנות הרוצח, הגינוי הראוי למעשיו והצורך בהרתעה - גוברים ככל ש"העבירה האחרת" קלה יותר, בשל העובדה שהרוצח נוטל חיי אדם למען השגת זוטי-דברים (קרמניצר וגנאים, בעמ' 309). עמדה זו לא אומצה במלואה על ידי המחוקק, אשר בחר לקבוע ש"עבירה אחרת" היא - עבירה שעונשה שבע שנות מאסר או יותר (פרוטוקול ישיבה 747 של ועדת החוקה, חוק ומשפט, הכנסת ה-20, 41 (26.12.2018)) (לביקורת על הסדר זה, ראו בהרחבה: מרדכי קרמניצר וחאלד גנאים "על יסודות העברה של המתה אדם במטרה לאפשר או להקל את ביצועה של עברה אחרת, להסתירה או להימלט מעונש, לפי סעיף 301(א)(2) לחוק העונשין" משפט וממשל כא 311, 331-334 (2020)).

33. בפרט, רצח המתבצע לצד ביצוע שוד הוא מקרה טיפוסי של רצח הנעשה "במטרה לאפשר ביצוע עבירה אחרת או להקל את ביצועה". בטרם הרפורמה בעבירות ההמתה, מקרים אלו הוכרו במסגרת סעיפים 214(ג) ו-214(ד) לפקודת החוק הפלילי ובהמשך תחת סעיפים 300(א)(3) ו-300(א)(4) לחוק בנוסחו הקודם (ראו מני רבים: ע"פ

377/67 דהאן נ' מדינת ישראל, פ"ד כג(1) 206 (1969); ע"פ 533/82 זכאי נ' מדינת ישראל, פ"ד לח(3) 57 (1984); ע"פ 5825/97 שלום נ' מדינת ישראל, פ"ד נה(2) 933 (2001); ע"פ 2948/03 ברזובסקי נ' מדינת ישראל (20.6.2005); ע"פ 4172/06 אל טראבין נ' מדינת ישראל (31.3.2008).

אף במסגרת דינוי ועדת החוקה, חוק ומשפט על הרפורמה בעבירות ההמתה, דוגמת רצח הנעשה במהלך שוד היוותה דוגמת מפתח להתקיימות הנסיבה המחמירה המנויה בסעיף 301א(2) לחוק, כך למשל נאמר כי: "אני אתן את הדוגמה של רצח כדי להקל על עבירה אחרת. בדרך כלל זה שוד" (פרוטוקול ישיבה 239 של ועדת החוקה, חוק ומשפט, הכנסת ה-20, 5 (19.7.2016)). הנה כי כן, הן לפי הדין שחל עובר לרפורמה בעבירות ההמתה הן לפי הדין החל בעקבותיה - שוד הנעשה במסגרת רצח עלול להיות מקרה רצח המצדיק השתת עונש מאסר עולם חובה.

34. מן הכלל אל הפרט. המערער הגיע לדירה, כאמור, כדי לרצוח ולשדוד. סמוך לאחר שהמתלוננת הכניסה אותו אל תוך הדירה, הוא ניצב בפתח החדר, שלף את הסכין שרכש בתחילת הערב והתנפל על המנוח ללא רחם בדקירות סכין רבות. בתום מאבק ממושך בין המערער למתלוננת והמנוח, נרצח המנוח והמתלוננת הצליחה לחמוק אל מחוץ לחלון הדירה בעודה פצועה וחבולה. אז, המערער ניגש אל הכספת אשר הייתה מונחת בארון, נטל ממנה סכום של 40,465 ש"ח ו-1,750 דולר ארה"ב, הכניסם לתיק שלו והסתלק מהדירה עד שנעצר בידי המשטרה בפתח בניין המגורים. עובדות אלו מקיימות גם את הנסיבה המחמירה הקבועה בסעיף 301א(2) לחוק.

35. בעניינו של המערער מתקיימות אפוא הנסיבה המחמירה שלפיה הרצח בוצע לאחר הליך של תכנון (סעיף 301א(1) לחוק), וגם הנסיבה המחמירה המורה כי הרצח נעשה במטרה לאפשר או להקל ביצוע עבירה אחרת (סעיף 301א(2) לחוק). די בהרשעת המערער בכל אחת מנסיבות מחמירות אלו כדי לחייב גזירת עונש מאסר עולם חובה עליו. לפיכך, מתייתר הצורך להכריע באשר להתקיימות הנסיבה המחמירה המנויה בסעיף 301א(7) לחוק שעניינה רצח אשר בוצע באכזריות מיוחדת.

36. עוד יש להעיר כי רצח המנוח ונסיבות ביצוע העבירה מלמדות כי מעשי המערער רחוקים מלבוא בשערי עבירת ההמתה בנסיבות של אחריות מופחתת לפי סעיף 300ב(3) לחוק. כאמור, הגרסה העובדתית של המערער נדחתה, כך שנקבע כי לא מדובר בהגנה עצמית של המערער אלא במעשי אלימות יזומים מצדו, כך בלשונו של בית המשפט המחוזי: "ניסיונה של ההגנה לשוות למאבקו של הנאשם [המערער - י' א'] במנוח ובמתלוננת אצטלה של הגנה עצמית, צורך או סייג הקרוב אליהם - חסר כל אחיזה בראיות ולמעשה ניצב בסתירה חזיתית לכל הראיות והוא אינו אלא ניסיון מופרך ומשולל כל יסוד שיש לדחותו." (הכרעת הדין, בפסקה 43).

חרף העובדה שהיה ביכולתו של המערער להסתלק מהדירה במספר הזדמנויות, הוא דקר את המנוח בשכבו בחדר השינה, הוסיף ונאבק עמו במסדרון ואף פרץ את דלת החדר בה הסתתר מפניו והמשיך לדקור את המנוח עד שהמיתו. בנסיבות אלה, לא די בכך שהמערער נפצע בעצמו במהלך המאבק עם המנוח כדי שמעשה המתת המנוח ייכלל כהמתה בנסיבות של אחריות מופחתת, לא כל שכן שאין בנסיבות העניין כדי למתן את אשמתו של המערער (ראו: ע"פ 6501/18 עאצי נ' מדינת ישראל, (22.4.2020); קרמיצר וגנאים, בעמ' 343-345).

עבירת ניסיון לרצח

37. כאמור, המערער הורשע בעבירת ניסיון לרצח חלף עבירת חבלה בכוונה מחמירה אשר יוחסה לו בכתב האישום. לאחר שהוצגו הראיות הרלוונטיות ותמו פרשת התביעה ופרשת ההגנה, בשלב הסיכומים בדיון מיום 9.3.2021 פנה בית המשפט המחוזי לצדדים בזו הלשון - "האם בית משפט לא צריך להרשיע את הנאשם גם בניסיון לרצח".

בעקבות הערה זו המשיבה עתרה בהודעה משלימה מטעמה כי המערער יורשע בעבירת ניסיון לרצח תחת עבירת חבלה בכוונה מחמירה, והמערער הורשע כאמור בעבירה זו.

38. נתתי דעתי לנימוקי המערער והמשיבה מזה וזה. בנסיבות העניין, נותר ספק מסוים באשר להזדמנות שעמדה למערער להתגונן מפני אישומו בעבירת הניסיון לרצח, כך שיש לקבל את הערעור במובן זה שחלף הרשעת המערער בעבירת ניסיון לרצח יורשע בעבירת חבלה בכוונה מחמירה, כפי שיוחסה לו בכתב האישום. כפי שארחיב כעת, הדבר אינו מצדיק בנסיבות העניין הקלה בעונשו.

הערעור על גזר הדין

39. דין הערעור על גזר הדין להידחות. הלכה היא כי ערכאת הערעור לא תתערב בעונש שנגזר על ידי הערכאה הדיונית, אלא במקרים שבהם ניכרת חריגה קיצונית ממדיניות הענישה הנוהגת במקרים דומים או כאשר נפלה על פני הדברים טעות מהותית ובולטת בגזר הדין (ע"פ 5057/22 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 23 (28.12.2022)). המקרה שלפנינו אינו מבין המקרים המצדיקים את התערבותנו.

המערער, כמפורט לעיל בהרחבה, הגיע לדירה כדי לשדוד ולרצוח. במהלך המאבק שהתחולל בדירה, רצח את המנוח, פצע את המתלוננת באורח קשה ולבסוף שדד את תכולת כספת הדירה. נסיבות ביצוע העבירות, בכללן, התכנון שקדם להן והאלימות הרבה בה נקט המערער כלפי המנוח והמתלוננת חרף תחנוניהם כי יחדל ממעשיו, מלמדות על חומרת המעשים. בהינתן האמור, העונש אשר נגזר על המערער הולם את חומרת מעשיו ומתחשב כראוי בנסיבותיו האישיות, כך שאין מקום להתערבותנו.

הדברים אמורים אף לאחר שנתתי דעתי לכך שהערעור יתקבל במובן זה שהמערער יורשע בעבירת חבלה בכוונה מחמירה חלף עבירת ניסיון לרצח. זאת, בהתחשב בכך שהעונש המרבי הקבוע בצידן של שתי עבירות אלו זהה - 20 שנות מאסר; ואף בכך שבית המשפט המחוזי ראה לנכון לחפוף חלקית את עונש המאסר בפועל שגזר על המערער בגין עבירת השוד ועבירת הניסיון לרצח לעונש מאסר עולם חובה שגזר עליו בגין רצח המנוח.

סוף דבר

40. הרשעת המערער בעבירת הרצח בכוונה תחילה לפי סעיף 300(א)(2) לחוק העונשין בנוסחו הקודם - בדיון יסודה. הרפורמה בעבירות ההמתה אף אינה מהווה דין מקל עם המערער, ואין ליישמה. לפיכך, דינו של הערעור על הכרעת הדין - להידחות.

41. בצד האמור, הערעור מתקבל במובן זה שתחת הרשעת המערער בעבירת הניסיון לרצח, יש להרשיעו בעבירת חבלה בכוונה מחמירה, כפי שיוחסה לו בכתב האישום.

בנוסף, דין הערעור על גזר הדין של בית המשפט המחוזי להידחות כך שהעונש אשר נגזר על המערער יוותר על כנו, על כל רכיביו.

ש ו פ ט

השופט ח' כבוב:

אני מסכים.

ש ו פ ט

השופט י' כשר:

אני מסכים.

ש ו פ ט

הוחלט כאמור בפסק דינו של השופט י' אלרון.

ניתן היום, י"ד בשבט התשפ"ג (5.2.2023).

ש ו פ ט

ש ו פ ט

ש ו פ ט
